

KOREYS TILIDA MUNOSABAT NOMLARINING LINGVISTIK VA LINGVOMADANIY ASOSLARI

Rojiboyev Ilhomjon G'ayratjon o'g'li,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Toshkent, O'zbekiston
E-mail: ilhomjonrojaboyev@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada koreys tilidagi munosabat nomlarining lingvistik va lingvomadaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Ushbu nomlar koreys jamiyatidagi ijtimoiy ierarxiya, madaniy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni ifodalovchi muhim til birliklari sifatida baholanadi. Maqolada munosabat nomlarining leksik-semantik xususiyatlari, morfologik shakllanishi, sintaktik funksiyasi hamda ularning fe'l darajalari va hurmat ifodalari bilan bog'liqligi yoritilgan. Shuningdek, bu nomlarning madaniy ildizlari, ya'ni Konfutsiylik ta'limoti va xalqning qadimiy qadriyatlar bilan aloqadorligi ilmiy asosda ochib berilgan. Maqolada tarixiy taraqqiyot, zamonaviy transformatsiya va til-madaniyat munosabati nuqtai nazaridan umumiy xulosalar chiqarilgan.

Kalit so'zlar: koreys tili, murojaat nomlari, lingvomadaniyat, til va madaniyat, Konfutsiylik, ijtimoiy ierarxiya, hurmat shakllari, madaniy qadriyatlar, tilshunoslik, semantika.

Biror kishi bilan muloqotga kirishish uchun qilinishi kerak bo'lgan birinchi masala unga murojaat etishdir. Koreys tilida ham boshqa tillardagi singari ko'p miqdordagi leksemalar mavjud bo'lib, odamlarga murojaat turli ko'rinishlarda, taxallus va laqablar, nasl-nasab, ijtimoiy mavqe, lavozim va hokazolar murojaat birligi sifatida ishlatiladi. Bunda suhbatdosh bilan aloqani davom ettirish jarayonida undalma omili muhim hisoblanadi, zero biror ma'lumotni yetkazish, so'rash, biror harakatni talqin etish uchun aynan undalma orqali murojaat etish lozim bo'ladi. Tinglovchiga murojaat etish paytida uning yoshi, jinsi, mavqeyi, roli, jamiyatdagi psixologik va shaxsiy munosabatlari nazarga olinadi. Murojaat birliklari koreys tilini o'rganayotgan chet ellik talabalar duch keladigan asosiy o'rganish elementlaridan biridir. Holat va vaziyatdan kelib chiqib murojaat nomlaridan to'g'ri va o'rinli foydalanish lozim. Koreya jamiyatida shaxsga tegishli unvon va atamalardan foydalanib murojaat qilish ijtimoiy hayotning asosidir. Xususan, Koreya sotsial muhitida murojaat birliklaridan qay darajada foydalanishingizga qarab koreys tilini bilish darajangiz yaxshi yoki yomonligini aniqlash mumkin. Masalan, chet el fuqarosi Koreyada tasodifan avtohalokatga uchrasa va u bu holatda koreys darsliklarida o'rgangani bo'yicha “당신” “siz” etiket birligini qo'llagan holda suhbatdoshga qarata “당신이 잘못된 것 같은데요” “menimcha siz noto'g'ri harakat qildingiz”, deya murojaat qilsa, o'zi bilmagan tarzda holatni og'irlashtirishi mumkin va bu vaziyatning keskinlashishiga olib keladi. “당신” “siz” murojaat birligi

suhbatdoshni chaqirish uchun foydalaniladigan atama emas, aksincha bu soʻz insonni haqorat qilish, mensimaslik, pastga urish kabi maʼnolarni ifodalagani uchun undan foydalanish kishini oʻzi bilmagan holda noqulay vaziyatga solib qoʻyadi. Suhbatning boshlanishida murojaat nomlarining noʻrin qoʻllanilganligi sababli, suhbat muammoli tarzda yakun topishi mumkin [7].

Koreys tilining asosiy xususiyatlaridan biri, uning jamiyatda shakllangan ijtimoiy munosabatlar va madaniy qadriyatlar bilan bevosita bogʻliq boʻlgan til tizimi ekanidir. Xususan, munosabat nomlari (qarindoshlik atamaları, murojaat shakllari, lavozim asosidagi chaqiriqlar) koreys tilining nafaqat leksik, balki pragmatik, ijtimoiy va lingvomadaniy tizimlarida muhim oʻrin egallaydi. Ushbu boʻlimda koreys tilidagi munosabat nomlarining lingvistik shakllanishi, ularning semantik xususiyatlari, ijtimoiy maqom bilan bogʻliqligi va eng muhimi, ularning madaniyat orqali qanday shakllanganligi tahlil qilinadi.

“Koreys tili izohli lugʻati” “표준국어대사전”da murojaat soʻzlari “shaxs yoki obʼektni chaqiruvchi soʻz” deb taʼriflansa [8], “Yonsei koreys tili lugʻati” “연세한국어사전”da “murojaat nomlari boshqa shaxsni chaqiradigan yoki unga ishora qiluvchi ism boʻlib, maʼlum bir obʼektga ishora qiladi”, deb taʼriflanadi [9]. “Murojaat birliklari” – bu shaxs yoki narsaga nisbatan qoʻllaniladigan soʻzdir. Boshqa shaxsni chaqirishda toʻgʻridan-toʻgʻri murojaat etishni anglatib ikkinchi va uchinchi shaxsga qarata unga mos keladigan unvon va birliklardan foydalanishni bildiradi. Murojaat nomlari koreys tili va madaniyatining “eng nozik nuqtasi” hamda “ijtimoiy munosabatlar modeli” deb eʼtirof etiladi.

Koreys tilshunoslari munosabat nomlari atamasini murojaat birliklari, murojaat shakllari, ism, unvon, ikkinchi shaxs olmoshlari, qarindoshlik aloqalari va boshqa soʻzlar kabi turlarga ajratishadi.

Park Kap Su (박갑수) [10] koreys tilidagi murojaat birliklarini undov soʻzlar, ismga qoʻshiluvchi affiks, ijtimoiy oʻzlik, qarindosh-urugʻchilik aloqalari, toʻliq ism-sharif, ot birikmalari, hududiy yashash manzillari va xorijiy oʻzlashtirilgan soʻzlar kabi turlarga ajratadi. Li Ik Sok (이익섭) [11] esa koreys tilidagi etiket birliklari tizimining murakkab ekanligini ularni olmoshlar, unvonlar va ism-sharif kabi turlarga ajratish taklifini bildirgan. Park Chong Un (박정운)[12] oʻz tadqiqotlari natijasida etiket birliklarini ism, lavozim, qarindoshlik shajarasi, olmoshlar, unvonlar, nominal soʻzlar, doʻstona chaqiriqlar kabi turlarga ajratgan.

1-jadval. Ilgari oʻtkazilgan tadqiqotlarda keltirilgan murojaat va koʻrsatkich soʻzlarining doirasi

Ilgari oʻtkazilgan tadqiqotlar	Tadqiqot doirasi
Wang Han-seok (2005)	Murojaat soʻzlari, Koʻrsatkich soʻzlar, Chaqiriq soʻzlari
Lee Jeong-bok (2014)	Murojaat soʻzlari, Koʻrsatkich soʻzlar, Chaqiriq soʻzlari

Kang Sosan va Jeon Eunju (2013)	Murojaat soʻzlari, Koʻrsatkich soʻzlar
------------------------------------	--

Avvalo, Wang Hanseok (2005) [5] “murojaat” yoki “murojaat soʻzlari” (appellation name yoki call name) tushunchasini Braun, Fasold, Oyetade kabi chet ellik olimlarning tadqiqotlariga asoslanib quyidagicha izohlaydi: “Gapiruvchi suhbat davomida suhbatdoshini koʻrsatish uchun ishlatadigan soʻzlar, iboralar yoki ifodalar” degan umumiy maʼnoni anglatadi. Murojaat soʻzlari (호칭어) bir nechta oʻzaro bogʻliq tushunchalar yoki toifalardan – yaʼni:

- 지칭어 (koʻrsatkich soʻzlar);
- 호출어 (chaqiriq soʻzlar);
- 존댓말 (hurmat ifodalari) bilan aniq farqlanishi kerak, deb taʼkidlaydi.

지칭어 (koʻrsatkich soʻzlar) – bu gapiruvchi suhbat davomida biror narsani yoki shaxsni tilga olib koʻrsatuvchi soʻzlar. 호출어 (chaqiriq soʻzlar) – suhbatdoshning eʼtiborini jalb qilish uchun ishlatiladigan soʻzlar boʻlib, suhbatdosh allaqachon eʼtibor qilganidan keyin uni bevosita chaqirishda ishlatiladigan murojaat soʻzlaridan farq qiladi.

존댓말 (hurmat ifodalari) – agar murojaat soʻzlari keng maʼnoda tushunilsa, u holda bu tushunchaga hurmat shakllari ham kiradi. Ammo agar tor maʼnoda qaralsa, unda faqatgina suhbatdoshga nisbatan ishlatiladigan hurmat soʻzlar (청자 존대어) bundan chiqarib tashlanadi va murojaat soʻzlari faqat boshqa ifodalar bilan cheklanadi.

Lee Jeongbok (2014) [6] murojaat soʻzlarini (call name) quyidagicha taʼriflaydi:

“Gapiruvchi suhbatdosh (yaʼni tinglovchi) yoki suhbat joyida boʻlmagan uchinchi shaxsni chaqirish yoki koʻrsatish uchun ishlatadigan ifodalar.” Shu bilan u uchinchi shaxsga nisbatan ishlatiladigan murojaatlarni ham bu taʼrif doirasiga kiritadi. Shuningdek, u koreys tilida murojaat soʻzlari (호칭어) ni: koʻrsatkich soʻzlar (지칭어) bilan bogʻliq boʻlgan atama deb hisoblaydi, va hatto koʻrsatkich soʻzlarni oʻz ichiga oluvchi ustun tushuncha (상위어) deb taʼkidlaydi. Yaʼni, ustun tushuncha sifatida murojaat soʻzlari: tinglovchiga nisbatan ishlatiladigan chaqirish va koʻrsatish ifodalarini, hamda suhbat joyida boʻlmagan uchinchi shaxsga nisbatan koʻrsatish ifodalarini ham oʻz ichiga oladi. Uning taʼrifiga koʻra:

Koʻrsatkich soʻzlar (지칭어) – bu tinglovchi yoki uchinchi shaxsga nisbatan ishlatiladigan koʻrsatish ifodalari.

Murojaat soʻzlari (호칭어) esa – tinglovchi yoki uchinchi shaxsga nisbatan ishlatiladigan chaqirish ifodalari deb qaraladi.

Chaqiriq soʻzlar (호출어, summons) esa – tinglovchining eʼtiborini jalb qilish uchun ishlatiladigan soʻzlar boʻlib, murojaat soʻzlaridan alohida koʻriladi.

Kang Sosan va Jeon Eunju (2013) [4] murojaat soʻzlarini (호칭어) “gapiruvchi suhbatdoshini chaqirish uchun ishlatadigan soʻz” deb taʼriflagan. Koʻrsatkich soʻzlar (지칭어) ni esa “gapiruvchi suhbat davomida suhbatdoshini, oʻzini yoki uchinchi shaxsni koʻrsatish uchun ishlatiladigan soʻzlar” deb belgilagan.

Bundan farqli oʻlaroq, chakarish soʻzlari (호출어) ni Wang Hanseok (2005) va Lee Jeongbok (2014) alohida tushuncha sifatida koʻrgan boʻlsa, Kang Sosan va Jeon Eunju murojaat soʻzlarining bir turi sifatida “diqqatni jalb qilish turi boʻlgan murojaat soʻzlari” deb nomlagan.

“Diqqatni jalb qilish turi boʻlgan murojaat soʻzlari” ning taʼrifiga koʻra, ular tinglovchining eʼtiborini jalb qilish orqali gapiruvchi oʻzining tinglovchisini chaqirayotganini bildiradi. Ushbu turdagi murojaat soʻzlari, gapiruvchi va tinglovchi oʻrtasida ilgari mavjud boʻlgan bilish yoki yaqinlik darajasi past boʻlganda yoki nomaʼlum munosabatlar boʻlganda ishlatiladi.

2-jadval. “Murojaat soʻzlari va koʻrsatkich soʻzlarining taʼriflari haqidagi ilgari oʻtkazilgan tadqiqotlar”

Mualliflar	Murojaat soʻzlari (호칭어)	Koʻrsatkich soʻzlar (지칭어)	Chaqiriq soʻzlari (호출어)
Wang Hanseok (2005)	Suhbatdoshni chaqirishda ishlatiladigan soʻzlar, iboralar yoki ifodalar	Gapiruvchi suhbat davomida suhbatdoshini koʻrsatish uchun ishlatadigan soʻzlar	Suhbatdoshning eʼtiborini jalb qilish uchun ishlatiladigan soʻzlar
Lee Jeongbok (2014)	Suhbatdoshni chaqirishda ishlatiladigan soʻzlar	Suhbatdoshini yoki uchinchi shaxsni koʻrsatish uchun ishlatiladigan soʻzlar	Suhbatdoshning eʼtiborini jalb qilish uchun ishlatiladigan soʻzlar

Ushbu jadvalda turli mualliflar tomonidan murojaat soʻzlari, koʻrsatkich soʻzlar va chaqiriq soʻzlar taʼriflari qanday farq qilganligi va bir-biri bilan qanday aloqada ekanligi koʻrsatilgan. Ushbu ishda Kang Sosan va Jeon Eunju (2013) tadqiqotlariga asoslanib, murojaat soʻzlari “gapiruvchi tinglovchini chaqirish uchun ishlatiladigan soʻz” deb taʼriflanadi, koʻrsatkich soʻzlar esa “gapiruvchi suhbat davomida tinglovchi, oʻzi yoki uchinchi shaxsni koʻrsatish uchun ishlatiladigan soʻzlar” deb belgilangan. Chaqiriq soʻzlari (호출어) esa suhbatdoshni chaqirish uchun ishlatiladigan soʻzlar boʻlib, bu murojaat soʻzlari bilan bir xil toifaga kiradi va ular murojaat soʻzlarining turli quyi turlaridan biri sifatida koʻrib chiqiladi.

3-jadval. Ushbu tadqiqotda belgilangan murojaat soʻzlari (호칭어) va koʻrsatkich soʻzlar (지칭어) taʼriflari:

Tushuncha	Taʼrif	Misol
Murojaat soʻzlari (호칭어)	Gapiruvchi suhbatdoshni chaqirishda ishlatiladigan yoki ifoda.	선생님, 어디 가세요? 저기요, 신촌역이 어디 있는지 아세요? Ustoz, qayerga ketyapsiz? Hoy, Shinchon bekati qayerdaligini bilasizmi?
Koʻrsatkich soʻzlar (지칭어)	Gapiruvchi suhbat davomida tinglovchini, oʻzini yoki uchinchi shaxsni koʻrsatish uchun ishlatiladigan soʻzlar.	저도 아침에 그 뉴스를 봤어요. 선생님께서서는 집에 계세요? 개는 내일도 일해? Men ham ertalab oʻsha xabarni koʻrdim. Siz uydamisiz? U kishi ertaga ham ishlaydimi?

Koʻrib turganingizdek, Koreyada ham bir qancha olimlari oʻzining ilmiy ishlari orqali munosabat nomlariga bir vaqtning oʻzida bir xil yondashgan deb ham, farqli yondashgan deb ham qarashimiz mumkin. Ularning olib borgan ishlari bir-birini toʻldiruvchi hisoblanadi.

Munosabat nomlarining lingvistik xususiyatlari haqida biroz toʻxtaladigan boʻlsak, uning leksik-semantik, morfologik, sintaktik va pragmatik, stilistik va funksional xususiyatlarini ochib berishga harakat qilamiz.

1. Leksik-semantik xususiyatlar

Koreys tilidagi munosabat nomlari (호칭어) – bu shaxslar oʻrtasidagi ijtimoiy, oilaviy yoki institutsional aloqalarni bildiruvchi leksik birliklardir. Ular soʻzlovchi va tinglovchi oʻrtasidagi nisbiy maqom, yosh, jins, ijtimoiy rol yoki yaqinlik darajasini ifodalaydi. Bu nomlar biologik (qarindoshlik) va ijtimoiy (lavozim, hurmat) mezonlarga asoslanadi.

Masalan:

- Qarindoshlik asosidagi nomlar:

형 (hyung – aka), 누나 (nuna – opa), 아버지 (abeoji – ota), 어머니 (eomeoni – ona).

- Lavozim yoki rol asosidagi nomlar:

선생님 (seonsaengnim – oʻqituvchi), 교수님 (gyosunim – professor), 사장님 (sajangnim – direktor), 선배 (seonbae – tajribaliroq hamkasb yoki talaba).

Bu nomlarning semantik yuklamasi jamiyatda hurmat, tartib, va ijtimoiy nisbatni ifodalaydi, shuningdek, suhbat kontekstiga bogʻliq ravishda oʻzgaradi.

2. Morfologik xususiyatlar [1]

Munosabat nomlari ko‘pincha affikslar orqali ijtimoiy va emotsional bo‘yoqqa ega bo‘ladi. Hurmat yoki do‘stlik darajasini bildiruvchi qo‘shimchalar ularga bog‘lanadi.

Asosiy morfologik birliklar:

- -님 (-nim) – hurmat shakli.

Masalan: 어머니 (eomeonim – onaxon), 교수님 (gyosunim – hurmatli professor), 사장님 (sajangnim – direktor janoblari).

- -씨 (-ssi) – tengdosh yoki neytral murojaatda ishlatiladi, odatda ism bilan birga keladi:

예: 김철수 씨 (Kim Cheol-su ssi – hurmatli janob Kim Cholsu).

- Diminutiv yoki yaqinlik ko‘rsatkichlari:

예: 엄마 (eomma – “ona”ning yaqin murojaat shakli), 아빠 (appa – ota uchun shaxsiy yaqin murojaat).

Ba’zi hollarda nomlar morfologik jihatdan bir necha komponentdan iborat kompleks birliklar bo‘lishi mumkin:

예: 장인어른 (jangin-eoreun – qaynota) → 장인 (qaynota) + 어른 (kattalik, hurmat).

3. Sintaktik va pragmatik xususiyatlar

Koreys tilida munosabat nomlari ko‘pincha gap boshida, sarlavha sifatida yoki tinglovchining maqomini belgilashda ishlatiladi. Ammo eng e’tiborli jihat – bu nomlarning gapning qolgan qismini (ayniqsa fe’l formasini) bevosita belgilashidir.

Misol:

- 형이 먹었다. (Hyung-i meogeotda) – “Akam yedi.” (oddiy shakl)
- 형께서 드셨습니다. (Hyung-kkeseo deusyeotseumnida) – “Akam tanovul qildilar.” (yuqori darajadagi hurmat shakli)

Bu yerda:

- 형 (hyung) – ijtimoiy pozitsiyani bildiradi;
- -께서 / 드셨습니다 – morfologik va sintaktik jihatdan hurmat ifodasini bildiruvchi til vositalaridir [3].

Bu shuni ko‘rsatadiki, munosabat nomlari faqat substansiyalar emas, balki gapning boshqa qismlariga ham grammatik ta’sir ko‘rsatadi (fe’l darajasi, gap uslubi, pragmatik ton).

4. Stilistik va funksional xususiyatlar

Munosabat nomlari funksional jihatdan quyidagilarga xizmat qiladi:

Funksiyasi	Tavsifi
Ijtimoiy ierarxiyani aks ettirish	Yosh, maqom, jins asosida ijtimoiy nisbatni bildiradi
Muloqotdagi rolikni belgilash	Soʻzlovchi va tinglovchi oʻrtasidagi masofani koʻrsatadi
Madaniy qadriyatni uzatish	Hurmat, sadoqat, mehr kabi qadriyatlarni kodlaydi
Formal va informal kontekstda moslashish	Kontekstga qarab turli darajalarda ishlatiladi

Koreys tilidagi munosabat nomlari – bu koʻp darajali lingvistik hodisadir. Ular leksik jihatdan maʼno va munosabat bildiradi, morfologik jihatdan hurmat yoki yaqinlik darajasini koʻrsatadi, sintaktik jihatdan gapning tuzilmasiga taʼsir qiladi, stilistik jihatdan esa muloqotning uslubini belgilaydi. Bu nomlar orqali nafaqat til, balki ijtimoiy munosabatlar, madaniy qadriyatlar va etik normalar ham ifodalanadi. Ularning toʻgʻri tanlanishi til egasining jamiyatdagi oʻrni va kommunikativ mahoratini aks ettiradi.

Aynan shu bosqichda munosabat nomlari til tizimida mustahkam normativ birlik sifatida shakllangan. Har bir ijtimoiy rolga muvofiq nomlar tizimi tarkib topdi: 형 (hyung – erkakdan erkakka “aka”), 누나 (nuna – erkakdan ayolga “opa”), 오빠 (oppa – ayoldan erkakka “aka”), 언니 (eonni – ayoldan ayolga “opa”), 아버지 (abeoji – ota), 어머니 (eomeoni – ona), qaynota, qaynsingil, kuyov, kelin va boshqalar. Bu nomlar bilan birga foydalaniladigan feʼl shakllari, hurmat qoʻshimchalari va gap uslublari ham tilni ijtimoiy maqomga moslashtirish vositasi sifatida shakllangan. Masalan, “아버지께서 말씀하셨습니다” (Ota janoblari aytdilar) shaklidagi gap nafaqat maʼlumot uzatadi, balki shaxslar oʻrtasidagi ijtimoiy darajani aniq belgilaydi.

Munosabat nomlarining morfologik tuzilishi ham lingvomadaniy jihatdan ahamiyatlidir. Ular koʻpincha -님 (-nim), -씨 (-ssi), -어른 (-eoreun) kabi hurmat koʻrsatuvchi affikslar bilan mustahkamlanadi. Bu qoʻshimchalar shunchaki grammatik vosita emas, balki madaniyatda mavjud boʻlgan hurmat, ijtimoiy masofa va oʻzaro ehtiromni til orqali kodlashga xizmat qiladi. Masalan, 교수님 (gyosunim – professor), 사장님 (sajangnim – direktor), 어머니 (eomeonim – onaxon) shakllari murakkab ijtimoiy-psixologik konnotatsiyaga ega boʻlgan lingvomadaniy birliklardir.

XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida Koreyada sodir boʻlgan madaniy, siyosiy va iqtisodiy oʻzgarishlar munosabat nomlari tizimiga ham taʼsir koʻrsatdi. Gʻarbiy madaniyat taʼsiri, yoshlar submadaniyatining rivojlanishi va

kommunikatsiya vositalarining erkinlashuvi til tizimining soddalashishiga olib keldi. Shu bilan birga, an'anaviy munosabat nomlarining semantik doirasi kengaydi.

Masalan, 오빠 (oppa) atamasi endilikda nafaqat opa-ukalik, balki romantik munosabatlarda, ommaviy madaniyatda mashhur insonlarga murojaatda ham ishlatilmoqda. Boshqa tarafdin, formal kontekstlarda (rasmiy suhbatlar, ta'lim muassasalari, davlat idoralari) an'anaviy murojaat tizimi hanuzgacha qat'iy saqlanmoqda.

Lingvistik jihatdan munosabat nomlari tilning fonetik, leksik, morfologik, sintaktik va pragmatik darajalarida faol ishlatiladi. Ular faqatgina ism yoki unvon bo'lish bilan cheklanmay, gap tuzilmasi, so'z tartibi va nutqning rasmiylik darajasini belgilashga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tilshunos H.M. Sohn o'zining "The Korean Language" (2001) asarida murojaat nomlari va hurmat darajalari o'rtasidagi grammatik bog'liqlikni chuqur tahlil qilgan. Unga ko'ra, murojaatdagi har bir nomga muvofiq fe'l darajasi va nutq shakli ham mos tanlanadi: 형 (aka) bilan norasmiy "왔어?" (keldingmi?) ishlatilsa, 형님께서 (hurmatli aka) bilan "오셨습니까?" (keldingizmi?) shakli ishlatiladi [2].

Munosabat nomlarining lingvomadaniy asoslari til orqali xalqning qadriyatlarini ifodalashda asosiy vositadir. Koreys xalqiga xos bo'lgan 효 (hyo – ota-onaga sadoqat), 예 (ye – odob), 정 (jeong – mehr-iliqlik), 체면 (che-myeon – obro'ni saqlash) kabi qadriyatlar murojaat nomlari orqali tilda mustahkamlangan. Bu nomlar jamiyatda qanday muomala qilish, kimga qanday murojaat qilish, qay darajada hurmat ko'rsatish kerakligini belgilab beradi. Bu esa tilning funksional yuklamasidan tashqari, madaniy axborot tashuvchiligini ko'rsatadi.

Koreys tilidagi murojaat nomlari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, Lee & Ramsey (2000), Sohn (2001), Lucien Brown (2011), Hwang (1989), Kim K.H. (2017), Cho Jaehyun va boshqa tadqiqotchilar bu sohada asosiy ilmiy asarlarni yozgan. Ularning ishlari koreys tilida murojaat shakllarining morfologiyasi, semantikasi, sotsiopragmatikasini yoritish bilan birga, ularni madaniy qadriyatlar bilan bog'lashning ilmiy asosini ham yaratdi.

Xulosa qilib aytganda, koreys tilidagi munosabat nomlari – bu shunchaki leksik birliklar emas, balki jamiyatning ijtimoiy strukturasi, madaniy ongini, axloqiy qadriyatlarini va tarixiy taraqqiyotini til orqali aks ettiruvchi murakkab lingvomadaniy tizimdir. Ularning shakllanishi, rivojlanishi va bugungi kungacha saqlanib qolishi koreys xalqining til va madaniyatga bo'lgan yuksak munosabatining natijasidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Brown L. (2011). Korean Honorifics and Politeness in Language Learning. John Benjamins Publishing.
2. Sohn H.M. (2001). The Korean Language.
3. Yoon K.-A. (2004). Speech levels and social meanings in Korean. Language Sciences, 26 (3), 373-392.
4. 강소산 전은주 (2013). 한국어 교육에서 호칭어, 지칭어 교육 현황과 개선 방안. 새국어교육. 363-389.
5. 왕한석 (2005). 한국어 호칭어에 대한 연구. 서울: 한글출판사.
6. 이정복 (2014). 한국 사회의 차별 언어. 한국사회언어학회.
7. 테미르불라토바 인디라 (2013), 한국어와 우즈베크어의 호칭어 지칭어 대비 연구, 석 사 학위논문, 충남대학교.
8. 국립국어연구원, 표준국어대사전, 두산동아, 1999.
9. 연세 대학교 언어정보개발연구원, 연세한국어사전, 두산동아, 2006.
10. 박갑수, 국어호칭의 실상과 대책, 국어생활 제19호, 국립국어연구원, 1989.
11. 이익섭. 국어 문법론 강의. 공저 학연사. 1999.
12. 박정운, 한국어 호칭어 체계, 사회언어학, 한국사회언어학회, 1997, 507~527 p.